

สมาธิกับการเสริมสร้างพลังจิตตานุภาพ: วิเคราะห์จากวิธีการสอนสมาธิ
ของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร)

MEDITATION AND THE ENHANCEMENT OF WILLPOWER : AN
ANALYSIS OF THE MEDITATION TEACHING METHOD OF
PHRADHARMAMONGKOLYANA (LUANG PHOR VIRIYANG
SIRINDHARO)

สุทธิลักษณ์ สุทธิ
Sutthilak Sutthi^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “สมาธิกับการเสริมสร้างพลังจิตตานุภาพ : วิเคราะห์จากวิธีการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร)” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิธีการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร)” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนาเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) ผลการวิจัยพบว่าพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร) ได้เปิดหลักสูตรการอบรมสมาธิ ภาคภาษาอังกฤษให้กับชาวต่างชาติเพื่อสร้างสันติภาพและสันติสุขให้ชาวโลก และได้สร้างครูสมาธิไปกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน จากกว่า ๒๐๐ สาขาทั่วโลก รูปแบบของการสอนสมาธิของท่านแบ่งออกเป็นหลักสูตรทั่วไป และหลักสูตรพิเศษ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการสอนสมาธิของท่านแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารหลักสูตร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการด้านสื่อประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร และปัจจัยด้านการบริหารจัดการบุคลากร ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลดีต่อผู้ฝึกสมาธิเอง คือ ทำให้หลับสบายคลายกังวล ทำให้สมองปลอดโปร่ง ปัญญาดีเป็นต้น และส่งผลดีต่อสังคม คือ ทำให้เกิดความสงบสุขและมีความสันติภาพเกิดขึ้นในสังคมไทย

คำสำคัญ : การสอนสมาธิ, วิธีการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร), หลักสูตรครูสมาธิ และพลังจิตตานุภาพ

^๑ สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ABSTRACT

This article is part of the dissertation meditation with the enhancement of willpower, an analysis of the meditation teaching methods of Phra Dhammonkolyana (Luangphor Viriyang Sirintharo) an attempt was purposely made to analyze Phra Dhammonkolyana (Luang Phor Viriyang Sirindharo) methods of teaching Samādhi. In-depth interview and Focus Group were the research methods in this study. It was found that the English courses on training of Samādhi have been provided Phra Dhammonkolyana (Luang Phor Viriyang Sirindharo) for foreigners in order to create the peace and tranquility for worldly people. It is noteworthy that more than 100,000 people out of 200 branches have been completed the meditation instructor courses. Generally, models of teaching methods were classified into two, general and special course. And factors giving rise to the successfulness of his teaching methods basically refer to the follows ones: factors on curriculum's management, factors on public relationship's management, factors on teaching of what were prescribed in the courses and factors on personnel's management, by virtue of these factors, it can be claimed that they have been bringing about certain advantages to meditation teachers; they were made to sleep happily, their brain became comfortable, their understanding was in good condition and thereby giving rise to Thai society peace and happiness respectively.

Keywords : The Meditation Teaching, The Meditation Teaching Methods of Phra Dhammonkolyana (Luangpor Viriyanga Sirindharo), Meditation Instructor Course, Willpower

๑. บทนำ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสมัยก่อนนั้นได้ทำกันหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใสการสนทนาการแนะนำการตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมไปตามลำดับ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแพร่ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่าให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์มุ่งจะให้เป็นที่ประโยชน์แก่ผู้ฟังไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ภลาภสักการะแสดงธรรมไม่ยกตนไม่เสียตีสิ่มผู้อื่น^๒ ตลอดจนยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์คือการไม่กล่าวร้ายผู้ใดมีความสำรวมในศีลเป็นต้น^๓

งานการเผยแพร่พระธรรมได้เจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับจนกระทั่งพระพุทธองค์ได้เสด็จดับขันธเข้าสู่พระปรินิพพานหลังจากนั้นพระสาวกได้ทำหน้าที่สืบต่อสังเกตได้จากการทำสังคายนาครั้งแรกมีการเผยแพร่ศาสนาตามสายของอาจารย์และศิษย์ด้วยวิธีบอกต่อกันด้วยปากที่เรียกว่ามุขปาฐะจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ทรงกระทำตติยสังคายนาโดยอาราธนาพระโมคคัลลีสบุตรตีสสเถระเป็นประธานมีการคัดเลือกพระสงฆ์แบ่งออกเป็นสายๆ ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่างๆประมาณพ.ศ.๓๐๓ มีหลักฐานปรากฏว่าพระโสณเถระและพระอุตตรเถระได้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่สุวรรณภูมิประเทศจนเป็นที่แพร่หลายหลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ นี้^๔

ปัญหาในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันคือพระสงฆ์ในประเทศไทยมักยึดถือเป็นประเพณีว่าการประกาศหลักการทางพระพุทธศาสนาหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องได้รับการอาราธนาจากญาติโยมก่อนถ้าญาติโยมไม่อาราธนาการที่ภิกษุจะออกเผยแพร่พระพุทธศาสนาจะเป็นการผิดประเพณีนอกจากนี้กิจของสงฆ์มักยึดธรรมเนียมนิยมเช่นการเทศนาธรรมแก่ประชาชนมักเป็นเรื่องเก่าซ้ำซาก ไม่เข้ากับสมัยนิยมไม่มีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสังคมหรือชีวิตปัจจุบันศาสนาจึงกลายเป็นเรื่องไกลตัวคนรุ่นใหม่จึงให้ความสนใจต่อวัดและพระสงฆ์น้อยมากเมื่อมองจากภาพรวมทั้งหมดจะเห็นว่าประเทศไทยยังมีพระสงฆ์ที่เผยแพร่ธรรมไม่เพียงพอเพราะมีนักเผยแผ่อยู่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับจำนวนพระภิกษุสามเณรประมาณ๒๕๐,๐๐๐รูปทั่วประเทศไทยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ประมาณเพียงแค่ ๑-๒ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นยิ่งโดยเฉพาะการเป็นนักเผยแผ่และนักสื่อสารมวลชนเป็นที่ยอมรับของประชาชนก็ยิ่งมีน้อย บรรดาครูบาอาจารย์ที่เป็นพระสงฆ์ ที่สอนสมาธิ เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็อยู่หลายสำนัก เช่น พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริวัณค์ สิริวัณโธ)

^๒ สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔), หน้า ๑๓.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑, พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๓-๑๘๕/๙๐-๙๑.

^๔ จำนง ทองประเสริฐ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, (กรุงเทพฯ : อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า๒๘๖.

พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร) เจ้าอาวาสวัดธรรมมงคล กรุงเทพมหานคร เป็นพระนักเผยแผ่พุทธธรรมอีกรูปหนึ่งที่ได้รับการศึกษาระบบปฏิบัติธรรมจนมีความรู้แจ่มแจ้งลึกซึ้งเยือกเย็นเห็นพระธรรมคำสอนเป็นสิ่งที่ตั้งถามมีคุณค่ามีประโยชน์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐทางจิตใจที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาของชุมชนสังคมประเทศชาติได้ทั้งเป็นพระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญในการพูดมีคารมคมคายสามารถอธิบายธรรมให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่บุคคลทุกระดับชั้นการแสดงธรรมของท่านจึงปรากฏเป็นที่นิยมชมชอบเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่ได้สดับเป็นอย่างดียิ่งพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร) เคยถามหลวงปู่มั่นว่า “ต่อไปกระผมจะเขียนเป็นหลักการให้ชาวโลกเขาทำกันจะได้ไหม” หลวงปู่มั่นท่านตอบว่า “ต้องเอาแบบขั้นพื้นฐานสำหรับเป็นประโยชน์แก่มหาชน สำหรับขั้นสูงให้มันน้อย โอกาสที่เธอจะทำนั้นมีอยู่ แต่ต้องทำขั้นพื้นฐานเพื่อคนส่วนมากในโลกจะได้สงบ และเธอต้องไปอยู่กรุงเทพฯ เพราะคนกรุงเทพฯ ที่มีวาสนาบารมี มีอยู่ไม่น้อย”^๔ จากคำตอบของหลวงปู่มั่นในครั้งนั้น เป็นที่ปรากฏชัดแล้วว่า พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร) สามารถถ่ายทอดหลักการ วิธีการปฏิบัติวิปัสสนาให้กับบุคคลทั่วไปไม่ว่าจะเป็นทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยผ่านสถาบันพลังจิตตานุภาพ (Willpower Institute) ในสอนหลักสูตรครูสมาธิซึ่งเปิดสอนในรุ่นแรกอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๐ และกระจายสาขาไปทั่วประเทศและต่างประเทศ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๐) สถาบันพลังจิตตานุภาพมีสาขามากกว่า ๒๐๐ สาขา สามารถสอนสมาธิให้กับบุคคลทั่วไปมาแล้วเป็นจำนวนมากมาย

การทำสมาธิตามแนวทางของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร) นั้นมีหลักการว่า การบริกรรมก่อให้เกิดสมาธิ สมาธิก่อให้เกิดพลังจิต พลังจิตก่อให้เกิดกระแสขึ้นเป็นฉนวนโดยมีจุดประสงค์ในการเผยแผ่การทำสมาธิให้แก่คนหมู่มาก ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางให้ทุกคนมีพลังจิตมากพอ สำหรับการประกอบกิจการงานต่างๆ รวมถึงการช่วยในการพัฒนาสติปัญญาสำหรับคนทั่วไปและเยาวชน นอกจากนี้พลังจิตที่เกิดขึ้นจากการทำสมาธิ จะคอยช่วยควบคุมจิตใจให้มีความสุข มีความสงบ มีความขยันคิด ลดละกิเลส ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความสันติสุขแก่สังคม และทำให้มนุษยชาติทั่วโลกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์ การสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร) ตลอดจนหลักและวิธีการสอนสมาธิและทำการวิเคราะห์ผลความสำเร็จในการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร) ในสังคมไทย เพื่อเป็นองค์ความรู้รวบรวมหลักการและวิธีการการสอนของหลวงพ่อ เพื่อให้ผู้ที่สนใจนำมาศึกษาและปฏิบัติต่อไป

^๔ ประวัติและปฏิบัติ พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.dhammadjak.net /board/viewtopic.php?t=13075> [๒ สิงหาคม ๒๕๕๗].

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสมาธิกับพลังจิต

๒.๒ เพื่อวิเคราะห์วิธีการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินโร)

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ผลความสำเร็จในการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินโร) ในสังคมไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๑ ศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆดังนี้

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกอรรถกถาฎีกากอฎีกา

๒) ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับผลงานและกลวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินโร)

๓) เอกสารชั้นทุติยภูมิได้แก่งานวิจัยวิทยานิพนธ์เอกสารและสิ่งพิมพ์ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ ใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องผู้เคยร่วมงานเคยฟังการเทศน์เคยได้รับการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินโร) ทั้งที่เป็นบรรพชิต ๕ ท่านและคฤหัสถ์ ๕ ท่าน จำนวนรวม ๑๐ ท่าน

๓.๓ การสนทนาเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๓.๔ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณานำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ การสอนสมาธิแบบพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินโร)

ในปัจจุบันการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินโร) มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและจัดรูปแบบหลักสูตรให้มีความหลากหลายเพื่อจะได้เข้าถึงผู้ที่สนใจในการฝึกสมาธิ ในปัจจุบันให้มากขึ้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) หลักสูตรทั่วไป

๑.๑) หลักสูตรครูสมาธิ

หลักสูตรนี้แบ่งออกเป็น ๓ เทอมๆละ ๔๐ วัน มีการปิดภาคเรียนเทอมละ ๗ - ๑๕ วัน เปิดเรียนวันจันทร์-วันศุกร์เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๐.๒๐ น. วันละ ๒ ชั่วโมง ๒๐ นาที เริ่มชั่วโมงแรกเรียนภาคทฤษฎี ๔๐ นาที ถ้าม-ตอบเพื่อความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ๒๐ นาทีรวมเป็น

๑ ชั่วโมง หยุดพัก ๒๐ นาที ต่อจากนั้นเรียนภาคปฏิบัติ เติมนิจกรรม ๓๐ นาที และนั่งสมาธิอีก ๓๐ นาที รวมเป็น ๑ ชั่วโมง เมื่อเรียนจบ ๓ เทอมแล้ว มีการสอบข้อเขียนภาคทฤษฎี และสอบภาคปฏิบัติ ตลอดถึงการสอบสัมภาษณ์ และในขั้นสุดท้ายจะไปสอบภาคปฏิบัติภาคสนามบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเวลา ๔ วัน ๓ คืน จึงจะมีสิทธิ์จบหลักสูตรครูสมาธิ ๒๐๐ ชั่วโมง และสุดท้ายจึงจัดพิธีมอบประกาศนียบัตร^๖

๑.๒) หลักสูตรวิทิสสมาธิ

วิทิสสมาธิจะเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด และเหมาะแก่ทุกๆ คน ทั้งเคยทำและไม่เคยทำ เพราะว่าเป็นวิธีเพิ่มพลังจิตตลอดเวลา เมื่อไม่ได้ทำสมาธิแบบนานๆ แต่ถ้ามีการทำวิทิสสมาธิอยู่เสมอ ก็จะได้พลังจิตที่พอสมควรวิธีการทำสมาธิ ทำวันละ ๑๕ นาที แบ่งเป็น ๓ เวลา เช้า ๕ นาที กลางวัน ๕ นาที เย็น ๕ นาที ที่ต้องการให้ทำวันละ ๑๕ นาที นั่นคือ มีความประสงค์จะให้ได้สมาธิเดือนละ ๖ ชั่วโมง เป็นอย่างต่ำแต่ละคน ถ้าทำได้วันละ ๑๕ นาที ทุกๆ วัน ๑ เดือน จะได้ ๔๕๐ นาที รวมแล้วก็ได้กว่า ๖ ชั่วโมงเป็นอันว่าพอใช้ได้ เพราะสมาธินั้นเพียงบริการก็ถือว่าจิตเป็นสมาธิแล้ว เหมือนกับคนขับรถ เมื่อมือเขาจับพวงมาลัย เขาก็มีสมาธิไปตลอด ถ้าขาดสติปล่อยพวงมาลัยรถเมื่อไร เมื่อนั้นถือว่าขาดสมาธิรถจะคว่ำทันที เพราะมือเขาถือพวงมาลัยรถ รถยนต์นั้นก็ไปถึงที่หมายสมความประสงค์ เพราะคนขับมีสมาธินั่นเอง วิทิสสมาธิจะช่วยรักษาอาการที่เกิดจากความเครียด เกิดโรคลำไส้ หลับลำบาก และความจำเสื่อมเป็นต้น^๗

๑.๓) หลักสูตรสัคคสมาธิ

หลักสูตรสมาธิสำหรับนักโทษในเรือนจำ เป็นหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติสมาธิอย่างง่ายๆ และได้ผลเร็ว สามารถควบคุมอารมณ์ได้ คลายความเครียด มีสติ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จะเป็นการเรียนทั้งทฤษฎี และการปฏิบัติ (จรรยา - สมาธิ) ผู้รับการอบรมจะต้องมีชั่วโมงเรียนไม่ต่ำกว่า ๘๐ % ถึงจะมีสิทธิ์สอบ เมื่อจบหลักสูตรแล้วจะมีการสอบภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ต้องทำได้ ๕๐% ขึ้นไปจึงถือว่าจบหลักสูตร จึงมอบประกาศนียบัตรให้แก่ผู้อบรม

๑.๔) หลักสูตรนिरสาสมาธิ

หลักสูตรนिरสาสมาธิ เป็นหลักสูตร ๓ วัน ๒ คืน สำหรับผู้ที่จบหลักสูตรครูสมาธิแล้ว และบุคคลทั่วไปที่ผ่านการฝึกอบรมสมาธิเบื้องต้น (ชินนสาสมาธิ) ๓ ครั้งขึ้นไป หลักสูตรนี้เน้นการปฏิบัติเป็นหลักให้ทุกท่านทำสมาธิอย่างต่อเนื่อง เพื่อความก้าวหน้าแห่งการ

^๖ คณะศึกษานาฏศิลป์พระเทพเจติยาจารย์ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินุโร), **อรรถชีวประวัติพระเทพเจติยาจารย์ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินุโร)**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (สมุทรปราการ: Kyodo NationPrinting Services, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙๖ - ๒๙๗.

^๗ พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินุโร), **หลักสูตรครูสมาธิ เล่ม ๓**, (กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก.พิฆณี, ๒๕๕๗) หน้า ๙๓.

ทำสมาธิและเป็นการพัฒนาจิตใจตนเองเป็นสำคัญ ผู้เข้าปฏิบัติต้องถือศีล ๘ กำหนดเดือนละ ๑ ครั้ง และไปปฏิบัติจุดศูนย์กลางที่ทุก ๓ เดือน (มินิจุดรงค์)^๘

๑.๕) หลักสูตรปฐมาสมาธิ

สำหรับปฐมาสมาธิ คือสมาธิที่ทำด้วยตนเอง เพราะการทำด้วยตนเองนั้น โอกาส เวลา มีมาก ว่างเมื่อไรเราก็ทำได้ ที่จัดขึ้นเป็นระบบที่เรียกว่าปฐมาสมาธินี้ ก็เพื่อให้การทำสมาธิมีประสิทธิภาพและมีหลักการ โดยที่มีได้ทำแต่ “สักแต่ว่า” ทำสมาธิ แต่มีที่มาที่ไป เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่าเป็นการเป็นงาน ทั้งนี้เพราะมีกัลยาณมิตรเป็นที่ปรึกษาอยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตามในการสะสมพลังจิตนั้นก็จะต้องอาศัยสมาธิเป็นตัวหลัก โดยมีวิธีการที่สะดวกสบายแก่บุคคลผู้ตั้งใจทำสมาธิที่เหมาะสม จึงจัดระบบปฐมาสมาธิขึ้นตามระบบในข้อนี้ เพื่อให้ครูสมาธิได้ทราบแนวทาง^๙

๑.๖) หลักสูตรยวสาสมาธิ

หลักสูตรยวสาสมาธิ มีเป้าหมายหลักให้เยาวชนฝึกทำความสงบแก่จิตใจ โดยการทำสมาธิเพิ่มพูนพลังจิต เพื่อที่เยาวชนจะได้เจริญวัยทั้งร่างกายและจิตใจอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการในการรักษาศีล การใช้สมาธิ และการใช้ปัญญาเพื่อการศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของเยาวชน และดำเนินชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอย่างมีคุณภาพ ประพฤติตนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมสมวัย ในการสอนเด็กนั้นเน้นการทำสมาธิขั้นพื้นฐาน ดังนั้นถ้ามีเครื่องล่อใจเด็กได้ คือสมาธิ จะเป็นการสร้างคุณภาพให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะสมาธิช่วยเพิ่มพลังจิตได้ตลอดเวลา เมื่อมีการเพิ่มพลังจิตมากขึ้น เด็กเหล่านั้นจะมีการรับผิดชอบตนเองสูงขึ้น คุณภาพสูงขึ้น ย่อมเป็นความหวังของผู้ที่เป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครองจนถึงประเทศชาติ แต่ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องหาวิธีการทำสมาธิให้ง่ายที่สุด และได้ผลมากที่สุด^{๑๐}

๑.๗) หลักสูตรอัทธะสาสมาธิ

หลักสูตรอัทธะสาสมาธิ เป็นหลักการโดยทั่วไปของการทำสมาธิ คือเอาประโยชน์เป็นหลัก ประโยชน์ของสมาธิ คือ การได้พลังจิต เนื่องด้วยพลังจิตที่เกิดขึ้นจากสมาธิ เป็นปัจจัยให้มีการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะพลังจิตมีการช่วยทุกๆ ด้าน เช่น พัฒนาความฉลาดของเด็ก ช่วยกำลังใจแก่ธุรกิจการงาน มีความอดทนอดกลั้นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ช่วยการตัดสินใจในกรณีต่างๆ บำบัดโรคร้ายไข้เจ็บตลอดถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่สูง อัทธะสาสมาธิ กำหนดการทำในเวลา ๔.๐๐ - ๕.๐๐ น. เช้า คือเวลาใกล้รุ่ง ให้นั่งสมาธิใช้เวลา ๓๐ นาที อาจจะน้อยกว่า หรือมากกว่านี้ก็ได้ ผู้จะทำอัทธะสาสมาธิ พึงกำหนดวันตามที่ตั้งสัจจะ

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

อาจจะ ๓ วัน ๗ วัน หรือมากกว่านั้นเมื่อตั้งสัจจะเท่าไรก็ตามที่ตั้งไว้ ไม่ควรตั้งสัจจะมากเกินไป เพราะเมื่อตั้งสัจจะแล้วต้องทำ แต่เมื่อจบสัจจะแต่ละครั้ง ก็สามารถตั้งสัจจะใหม่ได้^{๑๑}

๒) หลักสูตรพิเศษ

๒.๑) หลักสูตรวิหัตตาสมาธิ

หลักสูตรนี้ พัฒนาขึ้นให้สามารถนำไปปรับใช้กับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ นำไปใช้ในการอบรมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ บริษัทห้างร้าน สถาบันการศึกษา โดยหลักสูตรจะมุ่งเน้นปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องดีงาม ปรับค่านิยมและเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้ปฏิบัติงาน และเพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจตามแนวของพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น โดยให้มีโอกาสได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมตามกาลเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้นำธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาจิตใจให้แจ่มใสพร้อมรับการสภาวะสังคม ในปัจจุบันได้จัดทำหลักสูตรนี้ โดยพัฒนาจากหลักสูตรนักศึกษาครูสมาธิของสถาบันจิตตานุภาพ

๒.๒) หลักสูตรสมาธิพื้นฐานสำหรับนักบริหาร

หลักสูตรนี้พัฒนาขึ้นเป็นพิเศษสำหรับนักบริหาร เป็นการนำหลักสูตรวิหัตตาสมาธิ มาปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับผู้บริหารมากขึ้น

๒.๓) หลักสูตรต่อยอดสำหรับผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรครูสมาธิ หรือหลักสูตรวิหัตตาสมาธิแล้ว

หลักสูตรนี้จัดขึ้นเป็นพิเศษ สำหรับผู้ที่มีความสนใจและผู้อบรมผ่านการอบรมหลักสูตรครูสมาธิ หรือหลักสูตรวิหัตตาสมาธิแล้ว

๒.๔) หลักสูตรญาณสาสมาธิ

หลักสูตรนี้จัดให้มีขึ้นเป็นลักษณะการสอนออนไลน์พร้อมกันทั่วประเทศ ใช้เวลาในการเรียนทั้งสิ้น ๒๑ วัน ได้ทำการเปิดเรียนรุ่นแรกไปแล้ว เริ่มเปิดการสอนในวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ - วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๐ มีนักศึกษาลงเรียนผ่าน สาขาต่างๆ ประมาณ ๑๖,๐๐๐ คน แต่คนที่เรียนได้ต้องผ่าน หลักสูตรครูสมาธิทั่วไปหรือหลักสูตรวิหัตตาสมาธิ (สมาธิเพื่อผู้บริหาร) มาก่อน เพราะหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรระดับสูง ในหลักสูตรนี้ หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร ท่านเน้นการใช้สมาธิที่ฝึกอบรมได้ที่แล้วน้อมไปเพื่อการหยั่งรู้ (ญาณ) ซึ่งจะผ่านขั้นนี้ได้ ต้องผ่านเงาตำหรือเงามืดต่างๆ ให้ได้เสียก่อนหลักสูตรใช้เวลาเรียนวันละ ๒ ชั่วโมง ชั่วโมงแรกเรียนภาคทฤษฎีและถามตอบ ชั่วโมงต่อไปเรียนภาคปฏิบัติเดินจงกรมและนั่งสมาธิ มุ่งผลิตครูสมาธิที่เป็นฆราวาส เน้นหลักสูตรเข้ากับยุคสมัย ย่นเวลาและเข้าใจง่าย แต่ก่อนหากจะมาเป็นครูสมาธิต้องใช้เวลาถึง ๒๐ ปีแต่มาวันนี้หลวงพ่อก็มีวิธีการย่นเวลา เพียง ๖ เดือนเท่านั้น ก็สามารถเป็นครูสมาธิได้

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒.

๒.๕) หลักสูตรยุทธรสาสมาธิ

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่ทางสถาบันพลังจิตตานุภาพร่วมกับหน่วยบัญชาการรักษาดินแดน ในโครงการ “รด.จิตสี่ขาว” เพื่อปูพื้นฐานด้านจิตใจให้นักศึกษาวิชาทหาร (นศท.) เป็นผู้ที่มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพุทธมามกะต้นแบบเยาวชนในสังคม ได้เปิดตัวโครงการไปเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๐ ณ โดมอเนกประสงค์ ศูนย์การกำลังสำรอง ถนนวิภาวดีรังสิต โดยมีผู้ร่วมกิจกรรมกว่า ๑,๕๐๐ คน หลักสูตรนี้เป็นการฝึกปฏิบัติสมาธิเบื้องต้นสำหรับนศท. โดยมีเป้าหมายหลักให้เยาวชนอายุ ๑๖ – ๑๘ ปี ได้รู้จักฝึกสงบจิตสงบใจโดยการทำสมาธิและสะสมพลังของจิตเพื่อพัฒนาจิตใจของเยาวชน โดยการปฏิบัติสมาธิและสร้างปัญญาให้สามารถปรับตัวปรับใจให้เข้มแข็งขึ้น รู้แนวทางดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เป็นคนดี มีคุณภาพของสังคมต่อไป

๔.๒ วิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร)

เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร) แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

๑) ปัจจัยด้านการบริหารหลักสูตร

ปัจจัยด้านการบริหารหลักสูตร มีจุดประสงค์ในการเผยแผ่สมาธิ เพื่อเพิ่มพลังจิตแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ด้วยเหตุนี้พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร) จึงได้สร้างนครธรรมและเปิดสอนสมาธิให้กับประชาชนเพื่อย่นระยะการศึกษาและปฏิบัติธรรมะโดยสร้างเป็นสถาบันพลังจิตตานุภาพจัดทำหลักสูตรครูสมาธิขึ้นเพื่อสอนสมาธิระยะเวลา ๖ เดือน หลักสูตรครูสมาธิเป็นหลักสูตรที่สอนสมาธิให้กับประชาชนเพื่อสามารถที่จะเป็นครูสอนสมาธิได้ เริ่มเปิดดำเนินการเรียนการสอนมาตั้งแต่วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ใช้ระยะเวลาในการเรียน ๖ เดือน (หลักสูตร ๒๐๐ ชั่วโมง) ในแต่ละหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๓ เทอม ๆ ละ ๔๐ วัน เรียนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พร้อมทั้งนำไปสอบปฏิบัติภาคสนาม ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเวลา ๔ วัน ๓ คืน จึงจะจบหลักสูตรครูสมาธิและได้รับใบประกาศนียบัตร

๒) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการด้านสื่อประชาสัมพันธ์

หลักสูตรครูสมาธิที่เปิดสอนให้แก่บุคคลทั่วไป ณ สถาบันพลังจิตตานุภาพ วัดธรรมมงคลในการเรียนการสอนนักศึกษาจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับสมาธิเบื้องต้น ตั้งแต่การเริ่มบริการจนถึงสมาธิขั้นสูง ที่พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร) ได้เรียนมาจากพระอาจารย์ใหญ่ เช่นพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์กงมา และจากประสบการณ์ชีวิตการปฏิบัติสมาธิของท่านกว่า ๖๐ ปี นอกจากผู้เรียนจะเข้าใจ การทำสมาธิ ทั้งสมถะ-วิปัสสนา อย่างถ่องแท้แล้วยังสามารถเป็นครูสอนสมาธิแก่บุคคลอื่นได้โดยถูกต้องด้วยมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรครูสอนสมาธิตามสถานที่ต่างๆ และมีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการสอนสมาธิจากคำสอนของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร) ในรูปแบบต่างๆ ด้วย

๓) ปัจจัยด้านการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร

ปัจจัยด้านการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร มีจุดประสงค์เพื่อเผยแผ่หลักการ วิปัสสนา สำหรับประเทศไทยสามารถผลิตครูสมาธิได้กว่า ๒,๐๐๐ คน ในระยะเวลา ๑ปี ๖เดือน ส่วนประเทศแคนาดา (หลวงพ่อวิริยงค์สอนเป็นภาษาอังกฤษ) สามารถผลิตครูสมาธิที่เป็น ชาวต่างชาติล้วนๆ ได้กว่า ๕,๐๐๐คนแล้ว ท่านได้เพียรเสียสละเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา และส่วนรวม โดยมีให้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยแม้อายุจะล่วงเลยมากกว่า ๘๙ปี แล้ว หลวงพ่อวิริยงค์เป็นผู้ทรงวุฒิ มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ ของสังคม ทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากผลจากการดำรงของท่านทุกๆ เรื่องจะเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและ จริยธรรม

๔) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการบุคลากร

ท่านได้รับการยกย่องและยอมรับนับถืออย่างกว้างขวางในฐานะเป็นพระ นักพัฒนาประเทศ นักพัฒนาการศึกษา นักบริหารการศึกษา โดยดูได้จากผลงานที่สะท้อน ภาพลักษณ์ของนักบริหารการศึกษา ดังนั้น ภายในวัดธรรมมงคลจึงมีการจัดการศึกษาที่ หลากหลาย ได้แก่ โรงเรียนปริยัติธรรมสายสามัญ, ศูนย์ให้การศึกษาสำหรับพระสงฆ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, สถาบัน พลังจิตตานุภาพ และมีการจัดพิธีกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจน ในวาระเทศกาลประเพณีของชาวไทย เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้มาร่วมกิจกรรม

๔.๓ วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์สิรินธโร) ในสังคมไทย

วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร) โดยแบ่งออกเป็นผลที่เกิดจากการสอนสมาธิส่วนบุคคล และผลที่เกิดจากการสอนสมาธิ ส่วนสังคม ดังนี้

๑) ผลส่วนบุคคล (ปัจเจกชน)

ผลที่เกิดจากการสอนสมาธิส่วนบุคคล ถ้าหากว่าผู้ที่ทำสมาธิให้เกิดเป็นสมาธิ ได้แล้ว โอกาสที่จะให้จิตนี้เข้าไปพักผ่อน ก็พักผ่อนได้อย่างสบาย เมื่อพักผ่อน ได้กำลังวังชา หรือ เกิดคลายความตึงเครียด คลายความกดดันต่าง ๆ ได้มากผลของสมาธิส่วนบุคคลที่ดี คือ สามารถ นำไปใช้ในการงานชีวิตประจำวันได้ การทำสมาธิได้พลังจิต หรือกำลังใจ เมื่อมีพลังจิตเพียงพอ ก็จะมีสติยับยั้งชั่งใจ ทำงานได้ดี เรียนก็ดี มีความรับผิดชอบสูง มีเหตุผล มีความเสียสละ เป็น ประโยชน์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคมต่อประเทศชาติและต่อโลก สามารถสร้างสันติสุขให้ โลกมากยิ่งขึ้น ต่อไป ฉะนั้น การทำสมาธิจึงมีผลดีต่อชีวิตประจำวัน

๒) ผลที่เกิดจากการสอนสมาธิส่วนสังคม

ผลที่เกิดจากการสอนสมาธิส่วนสังคม ทางวัดพยายามมุ่งเน้นสอนครู เพราะครู ต้องสอนตัวเองก่อนถึงจะออกไปสอนคนอื่นได้ โดยครูที่สอนทางวัดจะถ่ายทอดความรู้ให้อย่าง ละเอียดเพื่อให้คนที่เรียนเกิดความมั่นใจ และนำไปถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้อย่างเชื่อมั่น เพราะคำว่า

ครูในความหมายแปลว่า หนักแน่นในทางวิชาการ การประพฤติและปฏิบัติ เพื่อเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้เห็น สำหรับการประเมินหลักสูตร จิตใจของผู้เรียนเป็นการประเมินที่ดีที่สุด และมีการทำวิทยานิพนธ์ โดยใช้เวลา ๒ ปี ทำการวิจัยตามหัวข้อกำหนดโดยต้องส่งข้อมูลมา ๑๐ หน้ากระดาษ ขณะที่ก่อนจะจบหลักสูตรมีการอบรมบทรบค้อย ไปเพื่อให้รู้หัวใจของการปฏิบัติที่เน้นย้ำการเป็นอยู่ที่เรียบง่าย กินง่าย นอนง่าย เพราะชีวิตคนต้องเดินทาง ถ้าคนไม่ฝึกจิตดี ๆ จะเกิดความฟุ้งซ่านนอนไม่หลับมัวแต่คิดโน่นนั่น แต่ถ้าคนฝึกจิตนอนที่ไหนก็นอนง่ายไม่เป็นภาระของสังคมรู้จักปรับตัวเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงได้ เมื่อคนในสังคมมีสมาธิมาก สังคมนั้นจะสงบและสันติสุข

๕. บทสรุป

พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์สิรินุโร) ก่อตั้งของสถาบันพลังจิตตานุภาพ ท่านเปิดหลักสูตรการอบรมสมาธิภาคภาษาอังกฤษให้กับชาวต่างชาติเพื่อสร้างสันติภาพและสันติสุขให้ชาวโลก ท่านได้สร้าง ครูสมาธิไปกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน จากกว่า ๒๐๐ สาขาทั่วโลกรูปแบบของการสอนสมาธิของท่านแบ่งออกเป็นหลักสูตรทั่วไป ได้แก่ (๑) หลักสูตรครูสมาธิ (๒) หลักสูตรวิทิสมาธิ (๓) หลักสูตรสังคมศาสตร์ (๔) หลักสูตรนิรสาสมาธิ (๕) หลักสูตรบุรุษสมาธิ (๖) หลักสูตรยิวสมาธิ (๗) หลักสูตรอรรถศาสตร์ หลักสูตรพิเศษ ได้แก่ (๑) หลักสูตรวิทันตศาสตร์ (๒) หลักสูตรสมาธิพื้นฐานสำหรับนักบริหาร (๓) หลักสูตรต่อยอดสำหรับผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรครูสมาธิ หรือหลักสูตรวิทันตศาสตร์แล้ว (๔) หลักสูตรญาณศาสตร์ ทั้งหมดนี้มีจุดประสงค์ในการเผยแผ่สมาธิ เพื่อเพิ่มพลังจิตแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ

การวิเคราะห์ผลสำเร็จในการสอนสมาธิของพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์สิรินุโร) ในสังคมไทย หลวงพ่อวิริยงค์ ประสบความสำเร็จอย่างมากในการสอนสมาธิ ทั้งเนื่องมาจากปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการด้านสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการบุคลากรมีการวางแผนมีการบริหารงานผ่านสถาบันจิตตานุภาพ และมูลนิธิสถาบันจิตตานุภาพ ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นจากการสอนสมาธิของหลวงพ่อจึงส่งผลดีต่อผู้ที่ฝึกสมาธิเอง (ส่วนบุคคล) คือ ทำให้หลับสบายคลายกังวล กำจัดโรคร้าย ไข้เจ็บ ทำให้สมอง ปัญญาดี ทำให้รอบคอบก่อนทำงาน บรรเทาความเครียด ฉะนั้นการทำสมาธิจึงมีผลดีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ผลที่เกิดจากการสอนสมาธิส่วนสังคม คือ เมื่อคนในสังคมมีสมาธิมาก สังคมนั้นจะสงบและสันติสุข

๖. ข้อเสนอแนะการวิจัย

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรทำสมาธิการเจริญสติตั้งมั่น นำหลักธรรมคำสอนของหลวงพ่อกำมาใช้ในชีวิตประจำวัน มาใช้กับทุกสังคมของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นผู้นำ ผู้บริหารองค์กร ข้าราชการ

ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ควรที่จะนำหลักสูตรต่างๆของหลวงพ่อกมาใช้ปรับให้เข้ากับองค์กรของตนเอง

๖.๒ ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสอนสมาธิของหลวงพ่อกออกมาเป็นสถิติเชิงตัวเลข เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นรูปธรรม

๒) ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลของการฝึกสมาธิตามคำสอนของหลวงพ่อกจากหลายๆ หลักสูตร เพื่อดูผลความสำเร็จของแต่ละหลักสูตรต่อไป

บรรณานุกรม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (หลวงพ่อวิริยงค์สิรินธโร). **อัตตชีวประวัติพระเทพเจติยาจารย์ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร)**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. สมุทรปราการ: Kyodo NationPrinting Services, ๒๕๕๒.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์**. กรุงเทพฯ : อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

ประวัติและปฏิปทา พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.dhammadjak.net /board/viewtopic.php?t=13075](http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?t=13075) [๒ สิงหาคม ๒๕๕๗].

พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์สิรินธโร). **หลักสูตรครูสมาธิ เล่ม ๓**. (กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก.พิมพ์ณี, ๒๕๕๗).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี**. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔.

